

Зіронько ти моя, Ярославна!..

Валентин Чемерис

Уривок з роману "Анна Київська - королева Франції"

Точної дати – рік і день місяця, чи хоча б принаймні рік появи в цей світ Аннички, яка через роки здобуде горде ім'я Анна Ярославна, – не відомо. Жаль, але "Повість временних літ" майже нічого не повідомляє про народження княжих дочок – а це ж такі події! А тому точна дата народження Анни Ярославни досі невідома. (А раптом вона ще якось вирине на світ білий – дива і сьогодні, в наш раціональний час, можливі.)

Одні дослідники схиляються, що це, вочевидь, 1028 рік, між народженням синів Святослава і Всеволода. Другі – на чотири роки роблять Анну старіше, вважаючи роком її народження 1024-й. Треті таким роком оголошують 1032-й. Французькі ж дослідники вважають, що їй було 22 роки (як для незаміжньої дівчини – вік на той час чималий), коли вона приїхала до Франції і стала тамтешньою і на віки королевою Анною Київською чи Анною Руською (малося на увазі, що родом вона була з Київської Русі).

Французький дослідник граф Ке де Сент-Емур у своїй праці "Анна Русинська, королева Франції і графиня Валюа", що її свого часу переклав І. Франко (видана у Львові року 1909-го) запевняв: на час прибуття до Франції Анні Ярославні було аж 25 років.

Але це вже з розряду, власне, бездоказових фантазій, – про які кажуть: "аж занадто".

Вже в наші роки в Софійському соборі під шаром фарби виявили зображення – ще ж такі чудові, мистецтво високого рівня! – дочок Ярослава Мудрого і їхньої матері Ірини. Портрети, вочевидь, були написані між 1037 і 1050 роками, себто тоді, коли Ярославна ще жила в батьковому теремі під ласкавим сяйвом очей матері, котра завжди такою любов'ю обдаровувала своїх дітей, що їх Господь щедро посилав Ірині.

Дитинство Аннички минули поблизу Софійського собору, де знаходився княжий двір, що його літописці називали "Великим Ярославовим двором". Або – Красним. Із двоповерховим князівським палацом і храмом Богородиці. Всі споруди мали переходи, що з'єднували їх між собою – довгі, лункі, трохи аж лячні, але загадково таємничі, й Анничка любила ними бігати і сміятися – дитячий сміх так лунко розлітався під склепінням тих переходів. Її дитинство припало на бурхливі політичні та культурні події, що змінювали одна одну.

Крім пишних бенкетів і полювань, церковних відправ – це було характерним для стародавнього світу, – у Києві Ярослава буяло й громадське та просвітницьке життя. Відкривалися школи, засновувались бібліотеки, а переписування і переклад книг було значною державною справою. А які вечори відбувалися при дворі князя, на яких виступали поети, музиканти і неодмінно – розвесело-мудрі скоморохи! Анничка й зростала в тій культурній атмосфері держави, що була на той час наймогутнішою і найрозвиненішою у світі. Прискіпливо підібрані вчителі – кращі з кращих – навчали

князівну грамоті, історії, іноземним мовам, співу, вчили правил етикету. Навіть малювати вчили! Тож документи свідчать: Анничка мала добре вироблене письмо, не виключено, що вона цим, як-то кажуть, набивала руку.

Якщо хлопчики в ті часи недовго залишалися під материнським наглядом – майбутні воїни, ними займалися чоловіки, – то дівчата жили з матір'ю на жіночій половині двору доти, доки їх не видавали заміж. Ось так при матері зростала й Анничка – в атмосфері поваги до батьків і шанування церковних канонів. Отже, на той час вона отримала найкращу освіту. На довершення до всього, княжна мала знати "назубок" придворний церемоніал та правила етикету, вміти вести домашнє господарство, прясти, шити і вишивати.

Князівни повинні були вільно поводитися з кінями і добре їздити верхи та володіти зброєю. Її, Анничку-дівчинку, кмітливу, з біса гарненьку, і зобразив разом з батьками, братами і сестрами давньоруський художник на фресці Софії Київської. Вона зодягнена в довгу візантійську одіж, прикрашену шиттям та коштовним камінням, на голові – поверх розпущеного "золотого" волосся, – хутряна шапочка. Постать, на жаль, невелика, більшість дослідників вважає, що портрет на фресці позбавлений конкретних рис, але, на нашу думку, це не так. Щось невловне, незбагненне, чим так вражала Анна все життя, таки присутнє на фресці...

Маленькою Анничка не просто ходила, а рухалась підбігом-підстрибом, весело і щось тільки їй відоме, безжурно наспівуючи – голос змалечку мала просто чудовий. До всіх була привітна і рівна, доброзичлива й щедра на доброту – Ярослав Мудрий невтомно вчив дітей жити в мирі і любові між собою.

Усі три дочки Ярослава Мудрого носили горде батькове ймення Ярославни і всі три були гідні його. Коли норвезький принц Гарольд (пізніше король Норвегії) вирушив у далекі країни, щоб здобути славу подвигами своїми, а вже потім посвататись до Єлизавети Ярославни, то ось як ту сцену зобразив О. К. Толстой:

Гарольд в боевое садится седло,
Покинул он Киев державный,
Вздыхает дорогою он тяжело:
"Звезда ты моя, Ярославна!.."

І ось, швидко чи неквапом – французьке посольство нарешті прибуло до Києва, здолавши відстань у 3000 (три тисячі!) км.

Перед Золотими ворітьми столиці давньої Русі воно зупинилося, як пишуть історики, з "почуттям подиву й захоплення". Брат Анни, Всеволод Ярославич, зустрів перед Золотими воротами французів і вітав їх вишуканою латиною.

І вже пишне французьке посольство їде вулицями Києва, їде неспішно, бо вражене побаченням – послі тільки крутять головами навсібіч. Їдуть під бемкання дзвонів кількасот київських церков і храмів. І послі від самих парадних воріт дивувалися тим церквам, золотим баням, пишним кам'яним палацам та хоромам бояр, а назустріч їм повільно виростала громада Софії Київської...

У Святій Софії прибульців з далекої Франції чекав урочисто-пишний прийом. Посли

й там крутили головами, вражені фресками, сяйвом мозаїк, що вкривали стіни і склепіння. Піднявшись східцями великої круглої башти, посли опинилися нагорі, де їх зустріла княжа родина.

І врочисто пролунали слова:

– Генріх I Капетинг, король Франції, просить у великого князя Київського руку його дочки Анни... Адже навіть до Франції дійшла слава про чари принцеси, себто Анни... Король велів передати, що він "зачарований розповідями про її досконалість".